

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a cincea)

7 noiembrie 2019*

„Trimitere preliminară – Principiul «poluatorul plătește» – Directiva 2000/60/CE – Articolul 9 alineatul (1) – Recuperarea costurilor serviciilor legate de utilizarea apei – Norme comune pentru piața internă a energiei electrice – Directiva 2009/72/CE – Articolul 3 alineatul (1) – Principiul nediscriminării – Articolul 107 alineatul (1) TFUE – Ajutor de stat – Redevență pentru utilizarea apelor interioare în scopul producerii de energie electrică – Redevență datorată doar de producătorii de energie hidroelectrică ce își desfășoară activitatea în bazine hidrografice intercomunitare”

În cauzele conexe C-105/18-C-113/18,

având ca obiect cereri de decizie preliminară formulate în temeiul articolului 267 TFUE de Tribunal Supremo (Curtea Supremă, Spania), prin deciziile din 27 iunie 2017 (C-105/18, C-106/18, C-108/18, C-110/18 și C-111/18), din 18 iulie 2017 (C-107/18 și C-113/18), din 4 iulie 2018 (C-109/18) și din 11 iulie 2017 (C-112/18), primite de Curte la 13 februarie 2018, în procedurile

Asociación Española de la Industria Eléctrica (UNESA) (C-105/18),

Energía de Galicia (Engasa) SA (C-106/18),

Duerocanto SL (C-107/18),

Corporación Acciona Hidráulica (Acciona) SLU (C-108/18),

Associació de Productors i Usuaris d'Energia Elèctrica (C-109/18),

José Manuel Burgos Pérez,

María del Amor Guinea Bueno (C-110/18),

Endesa Generación SA (C-111/18),

Asociación de Empresas de Energías Renovables (APPA) (C-112/18),

Parc del Segre SA,

Electra Irache SL,

Genhidro Generación Hidroeléctrica SL,

Hicenor SL,

* Limba de procedură: spaniola.

Hidroeléctrica Carrascosa SL,

Hidroeléctrica del Carrión SL,

Hidroeléctrica del Pisuerga SL,

Hidroeléctrica Santa Marta SL,

Hyanor SL,

Promotora del Rec dels Quatre Pobles SA (C-113/18),

împotriva

Administración General del Estado,

cu participarea:

Iberdrola Generación SAU,

Hidroeléctrica del Cantábrico SA,

CURTEA (Camera a cincea),

compusă din domnul E. Regan, președinte de cameră, și domnii I. Jarukaitis, E. Juhász, M. Ilešič și C. Lycourgos (raportor), judecători,

avocat general: domnul G. Hogan,

grefier: doamna L. Carrasco Marco, administratoare,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 28 februarie 2019,

luând în considerare observațiile prezentate:

- pentru Asociación Española de la Industria Eléctrica (UNESA), de J. C. García Muñoz, abogado, asistat de M. C. Villaescusa Sanz, procuradora;
- pentru Energía de Galicia (Engasa) SA, de F. Plasencia Sánchez și de B. Ruiz Herrero, abogados, asistați de P. Ortiz-Cañavate Levenfeld, procuradora;
- pentru Corporación Acciona Hidráulica (Acciona) SLU, de F. Plasencia Sánchez, asistat de A. Lázaro Gogorza, procuradora;
- pentru Associació de Productors i Usuaris d'Energia Elèctrica, de J. C. Hernanz Junquero, abogado, și de D. Martín Cantón, procuradora;
- pentru Endesa Generación SA, de J. L. Buendía Sierra, de F. J. López Villalta y Peinado, de E. Gardeta González, de J. M. Cobos Gómez și de A. Lamadrid de Pablo, abogados;
- pentru Parc del Segre SA și alții, de P. M. Holtrop, abogado, asistat de F. S. Juanas Blanco, procurador;

- pentru Iberdrola Generación SAU, de J. Ruiz Calzado și de J. Domínguez Pérez, abogados, asistați de J. L. Martín Jaureguibeitia, procurador;
- pentru guvernul spaniol, de A. Rubio González și de V. Ester Casas, în calitate de agenți;
- pentru guvernul german, inițial de T. Henze și de J. Möller, ulterior de J. Möller, în calitate de agenți;
- pentru Comisia Europeană, de O. Beynet, de P. Němečková, de G. Luengo și de E. Manhaeve, în calitate de agenți,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 8 mai 2019,

pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Cererile de decizie preliminară privesc interpretarea articolului 191 alineatul (2) TFUE, a articolului 9 alineatul (1) din Directiva 2000/60/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 23 octombrie 2000 de stabilire a unui cadru de politică comunitară în domeniul apei (JO 2000, L 327, p. 1, Ediție specială, 15/vol. 6, p. 193), a articolului 3 alineatul (1) din Directiva 2009/72/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 iulie 2009 privind normele comune pentru piața internă a energiei electrice și de abrogare a Directivei 2003/54/CE (JO 2009, L 211, p. 55), precum și a articolului 107 alineatul (1) TFUE.
- 2 Aceste cereri au fost formulate în cadrul unor litigii între Asociación Española de la Industria Eléctrica (UNESA) și mai mulți alți producători spanioli de energie hidroelectrică, pe de o parte, și Administración General del Estado (Administrația Generală a Statului, Spania), pe de altă parte, în legătură cu legalitatea redevenței pentru utilizarea apelor interioare în scopul producerii de energie electrică.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

Directiva 2000/60

- 3 Considerentul (13) al Directivei 2000/60 enunță:

„Condițiile și nevoile diverse existente în cadrul Comunității necesită soluții specifice. La planificarea și punerea în aplicare a măsurilor care asigură protecția și utilizarea viabilă din punct de vedere ecologic a apelor în cadrul bazinului hidrografic, trebuie să se țină seama și de această diversitate. Deciziile trebuie luate cât mai aproape posibil de locul în care apa este utilizată sau deteriorată. Prin elaborarea de programe de acțiune adaptate condițiilor locale și regionale, trebuie să se acorde prioritate acțiunilor care țin de responsabilitatea statelor membre.”

4 Articolul 4 din această directivă prevede:

„(1) La punerea în aplicare a programelor de măsuri prevăzute în planul de gestionare a districtului hidrografic:

(a) în ceea ce privește apele de suprafață

- (i) statele membre pun în aplicare măsurile necesare pentru a preveni deteriorarea stării tuturor corpurilor de apă de suprafață, sub rezerva aplicării alineatelor (6) și (7) și fără a aduce atingere alineatului (8);
- (ii) statele membre protejează, îmbunătățesc și refac toate corpurile de apă de suprafață, sub rezerva aplicării alineatului (iii) în ceea ce privește corpurile de apă artificiale și corpurile de apă puternic modificate cu scopul de a obține o stare bună a apelor de suprafață în termen de cel mult 15 ani de la data intrării în vigoare a prezentei directive, în conformitate cu dispozițiile prevăzute în anexa V, sub rezerva aplicării prelungirilor determinate în conformitate cu alineatul (4) și a aplicării alineatelor (5), (6) și (7), fără a aduce atingere alineatului (8);
- (iii) statele membre protejează și îmbunătățesc toate corpurile de apă artificiale și corpurile de apă puternic modificate cu scopul de a obține un potențial ecologic bun și o stare chimică bună pentru apele de suprafață în termen de cel mult 15 ani de la data intrării în vigoare a prezentei directive, în conformitate cu dispozițiile prevăzute în anexa V, sub rezerva aplicării prelungirilor determinate în conformitate cu alineatul (4) și a aplicării alineatelor (5), (6) și (7), fără a aduce atingere alineatului (8);
- (iv) statele membre pun în aplicare măsurile necesare în temeiul articolului 16 alineatul (1) și alineatul (8) cu scopul de a reduce treptat poluarea cu substanțe prioritare și de a stopa sau elimina treptat emisiile, evacuările și pierderile de substanțe periculoase prioritare,

fără a aduce atingere acordurilor internaționale corespunzătoare menționate la articolul 1 pentru părțile în cauză;

[...]”

5 Articolul 9 din directiva menționată prevede:

„(1) Statele membre iau în considerare principiul recuperării costurilor serviciilor legate de utilizarea apei, inclusiv a costurilor legate de mediu și de resurse, având în vedere analiza economică efectuată în conformitate cu anexa III și, în special, cu principiul «poluatorul plătește».

Până în anul 2010, statele membre se asigură de faptul că:

- politica de stabilire a prețului apei constituie o motivație adecvată pentru ca utilizatorii să utilizeze resursele de apă în mod eficient, contribuind astfel la realizarea obiectivelor de mediu incluse în prezenta directivă;
- diferitele tipuri de destinații finale ale apei, clasificate cel puțin în funcție de sectorul industrial, gospodării și agricultură, contribuie în mod adecvat la recuperarea costurilor serviciilor de alimentare cu apă, pe baza analizei economice realizate în conformitate cu anexa III și luând în considerare principiul «poluatorul plătește».

În acest sens, statele membre pot avea în vedere efectele sociale, ecologice și economice ale recuperării costurilor, precum și condițiile geografice și climatice existente în regiunea sau regiunile afectate.

(2) În planul de gestionare a districtului hidrografic, statele membre raportează cu privire la măsurile prevăzute pentru punerea în aplicare a alineatului (1), care vor contribui la realizarea obiectivelor de mediu prevăzute de prezenta directivă, precum și cu privire la contribuția diferitelor tipuri de utilizări ale apei la recuperarea costurilor serviciilor legate de apă.

(3) Prezentul articol nu împiedică în niciun fel finanțarea anumitor măsuri de prevenire sau de remediere în vederea realizării obiectivelor prevăzute de prezenta directivă.

[...]”

6 Articolul 11 din aceeași directivă prevede:

„(1) Pentru fiecare district hidrografic sau pentru acea parte a unui district hidrografic internațional situat pe teritoriul său, fiecare stat membru asigură întocmirea unui program de măsuri care să țină seama de rezultatele analizelor prevăzute la articolul 5, în vederea realizării obiectivelor stabilite la articolul 4. Aceste programe de măsuri se pot referi la măsurile care rezultă din legislația adoptată la nivel național și care acoperă întreg teritoriul unui stat membru. Dacă este necesar, un stat membru poate adopta măsuri aplicabile tuturor districtelor hidrografice și/sau acelor părți ale districtelor hidrografice internaționale care se află pe teritoriul său.

(2) Fiecare program de măsuri include măsurile «de bază» indicate la alineatul (3) și, dacă este necesar, măsuri «suplimentare».

(3) Măsurile «de bază» constituie cerințele minime care trebuie respectate și includ:

[...]

(b) măsurile considerate adecvate în sensul articolului 9;

[...]”

7 Anexa III la Directiva 2000/60, intitulată „Analiza economică”, are următorul cuprins:

„Analiza economică trebuie să conțină informații suficiente și suficient de detaliate (luând în considerare costurile asociate colectării de date relevante) pentru:

(a) a face calculele relevante necesare pentru a lua în considerare, în temeiul articolului 9, principiul recuperării costurilor serviciilor legate de utilizarea apei, având în vedere prognozele pe termen lung referitoare la furnizarea și cererea de apă în districtele hidrografice și, acolo unde este cazul:

- estimarea volumului, prețurilor și costurilor asociate serviciilor legate de utilizarea apei și
- estimarea investițiilor relevante, inclusiv prevederea unor astfel de investiții;

(b) a identifica, pe baza costului potențial, cea mai eficientă combinație de măsuri privind utilizările apei care să fie inclusă în programul de măsuri stabilit în conformitate cu articolul 11.”

Directiva 2009/72

- 8 Sub titlul „Obiectul și domeniul de aplicare”, articolul 1 din Directiva 2009/72 prevede:

„Prezenta directivă stabilește norme comune pentru producerea, transportul, distribuția și furnizarea energiei electrice, precum și dispoziții privind protecția consumatorilor, în vederea îmbunătățirii și integrării piețelor de energie competitive, conectate printr-o rețea comună, în Comunitate. Prezenta directivă stabilește normele referitoare la organizarea și funcționarea sectorului energiei electrice, accesul deschis la piață, criteriile și procedurile aplicabile cererilor de ofertă și acordării de autorizații și exploatarea sistemelor. Directiva stabilește, în același timp, obligațiile de serviciu universal și drepturile consumatorilor de energie electrică și clarifică obligațiile privind concurența.”

- 9 Articolul 3 alineatele (1) și (2) din Directiva 2009/72 prevede:

„(1) Pe baza organizării lor instituționale și cu respectarea principiului subsidiarității, statele membre se asigură că, fără a aduce atingere alineatului (2), întreprinderile din domeniul energiei electrice funcționează în conformitate cu principiile prezentei directive, în vederea realizării unei piețe de energie electrică concurențiale, sigure și durabile din punctul de vedere al protecției mediului, și se abțin de la orice discriminare în ceea ce privește drepturile sau obligațiile acestor întreprinderi.

(2) Ținând seama pe deplin de dispozițiile relevante din tratat, în special articolul 86, statele membre pot impune întreprinderilor din sectorul energiei electrice, în interesul economic general, obligații de serviciu public referitoare la siguranță, inclusiv siguranța alimentării, regularitatea, calitatea și prețul furnizărilor, precum și protecția mediului, inclusiv eficiența energetică, energia din surse regenerabile și protecția climei. Aceste obligații sunt clar definite, transparente, nediscriminatorii și ușor de verificat și garantează întreprinderilor de energie electrică comunitare accesul egal la consumatorii naționali. În ceea ce privește siguranța alimentării și gestionarea orientată către eficiență energetică și satisfacerea cererii, precum și în vederea realizării obiectivelor de protecție a mediului și a obiectivelor privind energia din surse regenerabile menționate la prezentul alineat, statele membre pot pune în aplicare o planificare pe termen lung, luând în considerare posibilitatea accesului la sistem al terților.”

Dreptul spaniol

Legea fiscală privind energia

- 10 Potrivit preambulului Ley 15/2012 de medidas fiscales para la sostenibilidad energética (Legea 15/2012 privind măsurile fiscale pentru sustenabilitatea energetică) din 27 decembrie 2012 (BOE nr. 312 din 28 decembrie 2012, p. 88081, denumită în continuare „Legea fiscală privind energia”):

„Obiectivul prezentei legi este de a ne adapta sistemul fiscal în vederea unei utilizări mai eficiente și mai ecologice și a unei dezvoltări durabile, valori care inspiră prezenta reformă fiscală, acest sistem ajungând astfel să fie în conformitate cu principiile fundamentale care guvernează politica fiscală, energetică și, desigur, de mediu a Uniunii Europene [...]

[...]

[...] Astfel, una dintre axele prezentei reforme fiscale este internalizarea costurilor privind mediul generate de producția de energie electrică [...] Legea trebuie să stimuleze îmbunătățirea nivelurilor noastre de eficiență energetică, garantând, în același timp, o mai bună gestionare a resurselor naturale și susținând în continuare noul model al dezvoltării durabile, atât din punct de vedere economic și social, cât și din punctul de vedere al mediului.

Prezenta reformă contribuie în plus la integrarea politicilor de mediu în sistemul nostru fiscal [...]

În acest scop, prezenta lege reglementează trei noi impozite: [...] se instituie o redevență pentru utilizarea apelor interioare în scopul producerii de energie electrică. [...]

În sfârșit, titlul IV din prezenta lege modifică versiunea consolidată a Legii apelor, aprobată prin Real Decreto Legislativo 1/2001 de 20 de julio [Decretul regal legislativ 1/2001 din 20 iulie, denumită în continuare «Legea apelor»].

În special, acest titlu reglementează regimul economic și financiar al utilizării domeniului public hidric. Astfel, el prevede că administrațiile publice competente, în virtutea principiului recuperării costurilor și ținând seama de previziunile economice pe termen lung, stabilesc mecanismele adecvate pentru a transfera costurile serviciilor legate de gestionarea apei, inclusiv costurile legate de mediu și de resurse, către diferiți utilizatori finali.

Articolele 112 și 114 [din Legea apelor] prevăd patru impozite diferite legate de apă: redevența pentru utilizarea bunurilor din domeniul public, redevența de evacuare, care grevează evacuările în domeniul public hidric, redevența de reglementare, care grevează beneficiul obținut cu titlu privat ca urmare a lucrărilor [de regularizare realizate de stat], și tarifele de utilizare a apei, care grevează beneficiile obținute cu titlu privat în urma altor lucrări realizate de stat decât lucrările de regularizare.

[...]

În prezent, calitatea generală a apelor interioare spaniole face ca protecția lor să fie necesară pentru salvagardarea uneia dintre resursele naturale necesare societății. În această privință, politicile de protecție a resurselor publice de apă trebuie consolidate. În acest scop, este necesară obținerea de resurse care trebuie să fie furnizate de persoanele care obțin un beneficiu din utilizarea apei în scop privat sau din exploatarea specifică a acestora în scopul producerii de energie electrică.

Prezenta modificare vizează, prin urmare, impunerea unei noi redevențe asupra bunurilor din domeniul public prevăzute la articolul 2 litera a) din [Legea apelor], cu alte cuvinte asupra utilizării sau a exploatării apelor interioare în scopul producerii de energie electrică.”

- 11 Articolul 29 din Legea fiscală privind energia modifică Legea apelor adăugând un articol 112 bis la aceasta și are următorul cuprins:

„Articolul 112 bis Redevența pentru utilizarea apelor interioare în scopul producerii de energie electrică

1. Utilizarea și exploatarea bunurilor din domeniul public vizate la articolul 2 litera a) din prezenta lege pentru producția netă de energie electrică sunt supuse unei taxe denumite redevență pentru utilizarea apelor interioare în scopul producerii de energie electrică, destinată protecției și îmbunătățirii domeniului public hidric.

2. Faptul generator este autorizația inițială și menținerea anuală a concesiunii hidroelectrice, redevența fiind exigibilă până la concurența valorii și în termenele stabilite în condițiile acestei concesiuni sau ale acestei autorizații.

3. Sunt supuși la plata redevenței concesionarii sau, dacă este cazul, cei care se substituie acestora.

4. Organismul de gestiune determină baza impozabilă, care corespunde valorii economice a energiei hidroelectrice nete, măsurată la intrarea în rețeaua electrică, produsă de concesionar în cursul fiecărui exercițiu anual de impozitare ca urmare a utilizării și a exploatării domeniului public hidric.

5. Cota anuală a redevenței se ridică la 22 % din valoarea bazei impozabile, iar cuantumul său brut corespunde produsului dintre această cotă și baza impozabilă menționată.

6. Exploatațiile hidroelectrice exploatate direct de administrația competentă pentru gestionarea domeniului public hidric sunt scutite de la plata acestei redevențe.

7. Redevența se reduce cu 90 % pentru instalațiile hidroelectrice cu o putere egală sau mai mică de 50 MW, precum și pentru instalațiile de producere a energiei electrice care utilizează tehnologia hidrolică de pompare și care au o putere mai mare de 50 MW, potrivit modalităților definite pe cale normativă pentru aceste producții sau instalații care trebuie încurajate din motive de politică energetică generală.

8. Gestionarea și perceperea redevenței revin organismului de gestiune competent sau administrației fiscale a statului spaniol, în temeiul unui acord încheiat cu organismul respectiv.

În cazul încheierii unui acord cu Agencia Estatal de Administración Tributaria [administrația fiscală spaniolă], aceasta primește de la organismul de gestiune cifrele și extrasele relevante susceptibile să faciliteze gestiunea sa și informează periodic organismul menționat în conformitate cu modalitățile stabilite pe cale normativă. În acest scop, Comisión Nacional de Energía [Comisia Națională pentru Energie, Spania] și Operador del Sistema eléctrico [Operatorul Rețelei de Transport Electric, Spania] sunt obligați să furnizeze organismului de gestiune sau administrației fiscale toate datele și rapoartele necesare, în conformitate cu articolul 94 din Ley 58/2003, de 17 de diciembre [Legea 58/2003 din 17 decembrie].

Un procent de 2 % din redevența percepută este considerată venit al organismului de gestiune, iar organismul percepător virează Trezoreriei Publice restul de 98 %.”

- 12 A doua dispoziție adițională din Legea fiscală privind energia, referitoare la costurile sistemului de energie electrică, prevede:

„În fiecare an, legile finanțelor generale ale statului alocă pentru finanțarea costurilor sistemului de energie electrică prevăzute la articolul 16 din Ley 54/1997, de 27 de noviembre, del Sector Eléctrico [Legea 54/1997 din 27 noiembrie 1997 privind sectorul energiei electrice] un quantum echivalent cu suma dintre:

- a) estimarea cuantumurilor percepute anual de stat cu titlu de prelevări și de redevențe prevăzute de prezenta lege [și]
- b) venitul estimat din vânzarea la licitație a cotelor de emisie de gaze cu efect de seră în valoare de maximum 500 de milioane de euro.”

Decretul regal 198/2015

- 13 Articolul 12 din Real Decreto 198/2015, por el que se desarrolla el artículo 112 bis del Texto Refundido de la Ley de Aguas y se regula el canon por utilización de las aguas continentales para la producción de energía eléctrica en las demarcaciones intercomunitarias (Decretul regal 198/2015 privind punerea în aplicare a articolului 112 bis din versiunea consolidată a Legii apelor și reglementarea redevenței pentru utilizarea apelor interioare în scopul producerii de energie electrică în demarcările hidrografice intercomunitare) din 23 martie 2015 (BOE nr.º72 din 25 martie 2015, p. 25674, denumit în continuare „Decretul regal 198/2015”) prevede:

„Atribuirea redevenței percepute

1. Suma percepută cu titlu de redevență se virează organismului de gestiune în conformitate cu dispozițiile articolului 112 bis alineatul 8 din Legea apelor [...]

[...]

3. Un procent de 2 % din suma netă percepută cu titlu de redevență este considerată venit al organismului de gestiune.

4. Un procent de 98 % din suma netă percepută cu titlu de redevență se virează Trezoreriei Publice. În conformitate cu dispozițiile articolului 14, din bugetul general al statului se alocă un quantum cel puțin egal cu această sumă pentru acțiunile de protecție și de îmbunătățire a domeniului public hidric. În acest scop, prin Legea privind finanțele generale se vor stabili anual proiectele de investiții care garantează protecția și îmbunătățirea domeniului public hidric.

5. În luna următoare celei în care este percepută redevența, organismul de gestiune lichidează soldul contului final și virează valoarea acestuia Trezoreriei Publice, raportând totodată veniturile și cheltuielile care justifică acest sold la Agencia Estatal de Administración Tributaria [administrația fiscală spaniolă].”

14 Articolul 13 din acest decret regal prevede:

„Garantarea protecției domeniului public

Pentru a asigura îndeplinirea obiectivelor privind mediul stabilite de Directiva [2000/60] și prevăzute la articolul 98 și următoarele din versiunea consolidată a Legii apelor, precum și în conformitate cu principiul recuperării costurilor, prevăzut la articolul 111 bis din versiunea consolidată a Legii apelor, din bugetul general al statului se alocă o sumă cel puțin egală cu suma prevăzută la articolul 12 alineatul 4 de mai sus, în conformitate cu dispozițiile articolului 14, pentru acțiunile de protecție și de îmbunătățire a domeniului public hidric și a corpurilor de apă afectate de instalații hidroelectrice.”

15 Articolul 14 din decretul regal menționat prevede:

„Protecția și îmbunătățirea domeniului public hidric

1. În sensul prezentului decret regal, protecția și îmbunătățirea domeniului public hidric înseamnă activitățile pe care administrația generală a statului competentă pentru gestionarea bazinelor care se întind pe mai multe comunități autonome trebuie să le realizeze pentru a atinge un triplu obiectiv: să stabilească constrângerile rezultate din activitatea umană suportate de corpurile de apă, să corecteze starea corpurilor de apă și degradarea domeniului public hidric și să pună în aplicare în mod adecvat misiunile de control și de supraveghere a domeniului public hidric și de poliție a apelor.

2. Activitățile care permit o gestionare mai eficientă și durabilă a resurselor prin raționalizarea utilizării domeniului public hidric fac parte din activitățile enumerate la alineatul 1.

3. Printre activitățile care vizează realizarea obiectivelor indicate la alineatele 1 și 2 se numără în special:

a) Măsurarea, analiza și controlul consumurilor de apă acordate concesiunilor și înscrise în registrul apelor sau în Catálogo al Aguas privadas [registrul exploatațiilor de ape private].

b) Activitățile de gestionare destinate să permită utilizarea domeniului public hidric de către particulari în cadrul sistemului de autorizații și de declarații de conformitate pe proprie răspundere.

- c) Modernizarea, menținerea și actualizarea registrului apelor.
- d) Amplasarea și dezvoltarea programelor care permit să se realizeze actualizarea și revizuirea autorizațiilor și a concesiunilor privind apa.
- e) Supravegherea și monitorizarea gradului de respectare a regimului de concesiuni și de autorizații referitoare la domeniul public hidric, în special a condițiilor impuse în fiecare caz, care se traduc prin misiuni de sprijinire a poliției apelor.
- f) Monitorizarea și supravegherea stadiului calitativ și cantitativ al corpurilor de apă. Această monitorizare este realizată prin intermediul programelor de control și de evaluare a apelor subterane și de suprafață, al menținerii și al exploatării rețelelor de control și de monitorizare a stării corpurilor de apă, precum și al monitorizării diferitor planuri și programe de tratare a apelor uzate.
- g) Activitățile tehnice care permit să se stabilească și să se delimiteze albiile cursurilor de apă din domeniul public hidric, zonele care le sunt asociate și cartografierea zonelor inundabile, precum și punerea în aplicare a măsurilor de gestionare a riscurilor de inundație care sunt de competența organismelor de gestiune.
- h) Actele de conservare și de îmbunătățire a albiilor cursurilor de apă din domeniul public hidric prin activități de îmbunătățire a continuității fluviale, de adaptare a structurilor la migrația ihtiofaunei și la transportul de sedimente, de recuperare a albiilor cursurilor de apă ale spațiului fluvial și ale galeriilor ripicole, precum și de combatere a speciilor invazive care implică o degradare a stării domeniului public hidric.
- i) Lucrările de actualizare și de revizuire a planificării hidrologice a districtului, în toate fazele sale, în măsura în care acestea constituie un element fundamental pentru protecția și îmbunătățirea domeniului public hidric prin urmărirea realizării obiectivelor în materie de mediu descrise la articolul 92 bis din versiunea consolidată a Legii apelor.”

Litigiile principale și întrebările preliminare

- 16 Reclamantele din litigiile principale au introdus la Tribunal Supremo (Curtea Supremă, Spania) acțiuni având ca obiect anularea Decretului regal 198/2015, care pune în aplicare articolul 112 bis din versiunea consolidată a Legii apelor și care reglementează redevența pentru utilizarea apelor interioare în scopul producerii de energie electrică în demarcările hidrografice intercomunitare, și anume demarcările hidrografice care se întind pe teritoriul mai multor comunități autonome.
- 17 Acest articol 112 bis, care instituie această redevență, a fost introdus în urma modificării Legii apelor prin articolul 29 din Legea fiscală privind energia.
- 18 Instanța de trimitere are îndoieli în ceea ce privește compatibilitatea respectivului articol 29 cu principiul „poluatorul plătește”, consacrat la articolul 191 alineatul (2) TFUE coroborat cu Directiva 2000/60, cu principiul nediscriminării consacrat la articolul 3 alineatul (1) din Directiva 2009/72, precum și cu dreptul concurenței, ridicând în această privință problema dacă redevența menționată poate fi considerată un ajutor de stat, în sensul articolului 107 alineatul (1) TFUE.
- 19 Instanța de trimitere arată că, în cazul în care Legea fiscală privind energia ar trebui să fie considerată ca nefiind compatibilă cu dreptul Uniunii, Decretul regal 198/2015, care pune în aplicare redevența pentru utilizarea apelor interioare în scopul producerii de energie electrică și care face obiectul litigiilor principale, ar fi lipsit de temei legal și, în consecință, ar trebui să fie anulat.

- 20 În ceea ce privește, în primul rând, conformitatea acestei redevențe cu principiul „poluatorul plătește”, în sensul articolului 191 alineatul (2) TFUE, și cu Directiva 2000/60, această instanță subliniază că, deși reiese din expunerea de motive a Legii fiscale privind energia că instituirea redevenței în scopul producerii de energie hidrică răspunde unor motive privind mediul, și anume protecția și îmbunătățirea domeniului public hidric, caracteristicile esențiale ale acestei redevențe, precum și însăși structura acesteia indică faptul că ea ar urmări în realitate un obiectiv pur economic, întrucât ar viza obținerea de către stat a unor venituri pentru a face față deficitului tarifar din sistemul electric, acest deficit corespunzând diferenței dintre veniturile pe care întreprinderile spaniole din domeniul energiei electrice le percep de la consumatori și costurile furnizării de energie electrică recunoscute de reglementarea națională.
- 21 Astfel, potrivit instanței de trimitere, pe de o parte, baza impozabilă a acestei redevențe depinde de valoarea energiei produse, care este calculată în funcție de remunerația totală obținută pentru energia injectată în rețeaua electrică. Cota redevenței menționate în vigoare la data faptelor era de 22 %, în timp ce articolul 112 bis din versiunea consolidată a Legii apelor nu ar fi prevăzut decât o cotă de 5 % pentru ocuparea, utilizarea și exploatarea cursurilor de apă naturale, permanente sau nepermanente, și ale albiei majore a lacurilor, a lagunelor și a barajelor de suprafață de pe cursurile de apă publice care necesită o concesiune sau o autorizație administrativă. Pe de altă parte, numai 2 % din quantumul redevenței percepute ar fi alocat intervențiilor Organismo de Cuenca (organism public însărcinat cu gestionarea apelor în demarcările hidrografice, Spania), restul de 98 % fiind virat Trezoreriei Publice și constituind, prin urmare, un venit suplimentar al sistemului de energie electrică. Instanța de trimitere precizează că valoarea acestei redevențe ar fi trebuit să fie alocată în totalitate protecției și îmbunătățirii domeniului public și că Decretul regal 198/2015 a încercat să corecteze această incoerență prevăzând că din bugetul general al statului se alocă pentru acțiuni de protecție și de îmbunătățire a domeniului public hidric o sumă cel puțin egală cu cea corespunzătoare procentului de 98 % din veniturile obținute din redevența menționată. Instanța de trimitere arată însă că o astfel de alocare nu a fost respectată în bugetul general al statului pentru anul 2016, care a alocat veniturile provenite din aceeași redevență pentru finanțarea deficitului din sistemul electric.
- 22 Astfel, contrar prevederilor Directivei 2000/60, redevența pentru utilizarea apelor interioare în scopul producerii de energie electrică nu ar respecta principiul recuperării costurilor serviciilor legate de apă, inclusiv a costurilor privind mediul, nu ar stabili care sunt daunele aduse mediului și ar privi numai un tip de utilizare a apelor interioare, și anume cel destinat producerii de energie electrică, în pofida caracterului regenerabil al acesteia din urmă și a faptului că apa utilizată nu este consumată. Instanța de trimitere arată că această redevență constituie în realitate o prelevare care nu prezintă nicio legătură cu ocuparea domeniului public și nici cu consecințele privind mediul ale activității legate de această ocupare.
- 23 În al doilea rând, în ceea ce privește compatibilitatea redevenței pentru utilizarea apelor interioare în scopul producerii de energie electrică cu principiul nediscriminării consacrat la articolul 3 alineatul (1) din Directiva 2009/72, instanța de trimitere arată că această redevență nu este datorată decât de producătorii de energie hidroelectrică, cu excluderea oricărui alt producător de energie care utilizează o tehnologie diferită, care sunt titulari de concesiuni administrative pe bazine hidrografice intercomunitare, iar nu intracomunitare, și anume pe bazine hidrografice care se situează pe teritoriul mai multor comunități autonome, iar nu pe cel al unei singure comunități autonome.
- 24 În al treilea rând, instanța de trimitere consideră că, din cauza caracterului asimetric al redevenței menționate, diferențele de tratament pe care le instituie afectează concurența pe piața energiei electrice și trebuie considerate ajutoare de stat în favoarea producătorilor de energie electrică care nu sunt supuși aceleiași redevențe.

25 În aceste condiții, Tribunal Supremo (Curtea Supremă) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare în cauzele C-105/18-C-108/18 și C-110/18-C-113/18:

- „1) Principiul «poluatorul plătește», de protecție a mediului, prevăzut la articolul 191 alineatul (2) TFUE, și articolul 9 alineatul (1) din Directiva [2000/60], care stabilește principiul recuperării costurilor serviciilor legate de utilizarea apei, precum și ponderarea economică adecvată a utilizărilor apei, trebuie interpretate în sensul că se opun instituirii unei redevențe pentru utilizarea apelor interioare în scopul producerii de energie, precum redevența care face obiectul prezentei proceduri, care nu încurajează utilizarea eficientă a apei și nu instituie mecanisme pentru conservarea și protejarea resurselor publice de apă și a cărei cuantificare nu are nicio legătură cu capacitatea de a cauza prejudicii acestor resurse, redevența axându-se exclusiv pe capacitatea producătorilor de a genera venituri?
- 2) Este compatibilă cu principiul nediscriminării operatorilor, prevăzut la articolul 3 alineatul (1) din Directiva [2009/72], o taxă precum redevența pentru utilizarea apei care face obiectul prezentei proceduri, care îi vizează exclusiv, pe de o parte, pe producătorii de energie hidroelectrică ce operează în bazinele hidrografice intercomunitare, față de producătorii titulari ai unor concesiuni ce operează în bazinele hidrografice intracomunitare, iar pe de altă parte, pe producătorii care dispun de tehnologii hidroelectrice, față de producătorii de energie care utilizează alte tehnologii?
- 3) Articolul 107 alineatul (1) TFUE trebuie interpretat în sensul că reprezintă un ajutor de stat interzis perceperea unei redevențe pentru utilizarea apei precum cea care face obiectul prezentei proceduri, în detrimentul producătorilor de energie hidroelectrică ce operează în bazinele hidrografice intercomunitare, prin introducerea unui sistem de impozitare asimetrică în cadrul aceleiași tehnologii, în funcție de amplasarea centralei [electrice], fără ca aceasta să fie percepută în cazul producătorilor de energie din alte surse?”

26 În cauza C-109/18, primele două întrebări preliminare sunt în esență identice cu primele două întrebări adresate în cauzele citate la punctul anterior, însă cea de a treia întrebare este formulată după cum urmează:

- „3) Articolul 107 alineatul (1) TFUE trebuie interpretat în sensul că reprezintă un ajutor de stat interzis nesupunerea la plata redevenței pentru utilizarea apei a producătorilor de energie hidroelectrică ce operează în bazinele hidrografice intracomunitare, precum și a altor utilizări [în scopul consumului] ale apelor, fiind grevată exclusiv utilizarea destinată producerii de energie electrică?”

Cu privire la întrebările preliminare

Cu privire la prima întrebare

27 Prin intermediul primei întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 191 alineatul (2) TFUE și articolul 9 alineatul (1) din Directiva 2000/60 trebuie interpretate în sensul că se opun unei redevențe pentru utilizarea apelor interioare în scopul producerii de energie electrică precum cea în discuție în cauzele principale, care nu incită la o utilizare eficientă a apei, nu prevede mecanisme pentru conservarea și pentru protecția domeniului public hidric, a cărei cotă nu are legătură cu capacitatea de a cauza un prejudiciu acestui domeniu public hidric și care depinde exclusiv de capacitatea producătorilor de energie hidroelectrică de a genera venituri.

28 Trebuie amintit că articolul 191 alineatul (2) TFUE prevede că politica Uniunii în domeniul mediului urmărește un nivel ridicat de protecție și se întemeiază, printre altele, pe principiul „poluatorul plătește”. Această dispoziție se limitează astfel la definirea obiectivelor generale ale Uniunii în materie

de mediu, în măsura în care articolul 192 TFUE încredințează Parlamentului European și Consiliului Uniunii Europene, hotărând în conformitate cu procedura legislativă ordinară, sarcina de a decide cu privire la acțiunea care urmează a fi întreprinsă în vederea realizării acestor obiective (Hotărârea din 4 martie 2015, Fipa Group și alții, C-534/13, EU:C:2015:140, punctul 39, precum și jurisprudența citată).

- 29 În consecință, din moment ce articolul 191 alineatul (2) TFUE, care prevede principiul „poluatorul plătește”, se referă la acțiunea Uniunii, această dispoziție nu poate fi invocată ca atare de particulari în scopul excluderii aplicării unei reglementări naționale care este susceptibilă să intervină într-un domeniu care ține de politica de mediu în cazul în care nu este aplicabilă nicio reglementare a Uniunii adoptată în temeiul articolului 192 TFUE care să se refere în mod specific la situația în cauză (a se vedea în acest sens Hotărârea din 4 martie 2015, Fipa Group și alții, C-534/13, EU:C:2015:140, punctul 40, precum și jurisprudența citată).
- 30 Rezultă că, întrucât acest principiu „poluatorul plătește” este prevăzut în mod expres la articolul 9 alineatul (1) din Directiva 2000/60, iar această directivă a fost adoptată în temeiul articolului 175 alineatul (1) CE (devenit articolul 192 TFUE), trebuie să se examineze în temeiul articolului 9 alineatul (1) dacă principiul menționat este aplicabil în cauzele principale.
- 31 În această privință, potrivit unei jurisprudențe constante a Curții, în vederea interpretării unei dispoziții de drept al Uniunii, trebuie să se țină seama nu numai de formularea acesteia, ci și de contextul său și de obiectivele urmărite de reglementarea din care face parte această dispoziție (Hotărârea din 16 mai 2019, Conti 11. Container Schiffahrt, C-689/17, EU:C:2019:420, punctul 37 și jurisprudența citată).
- 32 În primul rând, rezultă din modul de redactare a articolului 9 alineatul (1) primul paragraf din Directiva 2000/60 că statele membre iau în considerare principiul recuperării costurilor serviciilor legate de utilizarea apei, inclusiv a costurilor legate de mediu și de resurse, având în vedere analiza economică efectuată în conformitate cu anexa III la această directivă și în special principiul „poluatorul plătește”.
- 33 Întrucât acest prim paragraf nu precizează cadrul în care statele membre trebuie să țină seama de principiul recuperării costurilor serviciilor legate de utilizarea apei, rezultă că dispoziția menționată vizează instituirea de către statele membre a unei politici generale de recuperare a acestor costuri, în special în raport cu principiul „poluatorul plătește”.
- 34 În plus, reiese din acest articol 9 alineatul (1) al doilea paragraf că statele membre trebuiau să se asigure, de la data adoptării Directivei 2000/60 până în anul 2010, că, pe de o parte, politica de stabilire a prețului apei constituie o motivație adecvată pentru ca utilizatorii să utilizeze resursele de apă în mod eficient, contribuind astfel la realizarea obiectivelor privind mediul ale acestei directive, și, pe de altă parte, că diferitele tipuri de destinații finale ale apei, clasificate cel puțin în funcție de sectorul industrial, gospodării și agricultură, contribuie în mod adecvat la recuperarea costurilor serviciilor de alimentare cu apă, pe baza analizei economice realizate în conformitate cu anexa III la directiva menționată și luând în considerare principiul „poluatorul plătește”.
- 35 În această privință, faptul că acest articol 9 alineatul (1) al doilea paragraf a doua liniuță vizează diferitele sectoare economice care trebuie să contribuie în mod adecvat la acest principiu al recuperării costurilor serviciilor legate de utilizarea apei confirmă că obligația privind luarea în considerare a acestui principiu se impune în cadrul politicii generale a statelor membre referitoare la aceste servicii. De altfel, o asemenea interpretare este confirmată de modul de redactare a respectivului articol 9 alineatul (1) al treilea paragraf, potrivit căruia statele membre pot avea în vedere efectele sociale, ecologice și economice ale recuperării acestor costuri, precum și condițiile geografice și climatice existente în regiunea sau regiunile afectate, lăsând astfel o marjă de apreciere statelor membre în ceea ce privește punerea în aplicare a principiului menționat de recuperare a costurilor amintite.

- 36 Rezultă astfel din modul de redactare a articolului 9 alineatul (1) din Directiva 2000/60 că numai în raport cu ansamblul normelor naționale relevante de punere în aplicare a unor programe de măsuri care reglementează serviciile legate de utilizarea apelor s-ar putea verifica dacă un stat membru a avut în vedere principiul recuperării costurilor acestor servicii. În consecință, respectarea acestui articol 9 alineatul (1) nu poate fi apreciată în raport cu o măsură națională, privită în mod izolat, care se impune unor utilizatori ai resursei hidrice.
- 37 În al doilea rând, trebuie subliniat că interpretarea textului dispoziției menționate este confirmată de contextul în care aceasta se înscrie. Astfel, trebuie amintit că Directiva 2000/60 este o directivă-cadru adoptată în temeiul articolului 175 alineatul (1) CE (devenit articolul 192 TFUE). Aceasta definește principii comune și un cadru global de acțiune pentru protecția apelor și asigură coordonarea, integrarea și, pe termen lung, dezvoltarea principiilor generale și a structurilor care să permită protecția și utilizarea viabilă din punct de vedere ecologic a apei în Uniunea Europeană. Aceste principii și acest cadru trebuie să fie dezvoltate ulterior de statele membre prin adoptarea unor măsuri speciale (a se vedea în acest sens Hotărârea din 11 septembrie 2014, Comisia/Germania, C-525/12, EU:C:2014:2202, punctul 50 și jurisprudența citată).
- 38 În plus, articolul 11 alineatul (1) din această directivă impune fiecărui stat membru obligația de a asigura, pentru fiecare district hidrografic sau pentru acea parte a unui district hidrografic internațional situat pe teritoriul său, întocmirea unui program de măsuri în vederea realizării obiectivelor stabilite la articolul 4 din directiva menționată. Articolul 11 alineatul (3) din aceeași directivă precizează că măsurile de bază ale acestui program includ măsurile considerate adecvate în sensul articolului 9, ceea ce confirmă că obligația impusă de acesta din urmă privește punerea în aplicare a unei serii de măsuri care, privite în ansamblu, trebuie să fie „adecvate” pentru a asigura respectarea principiului recuperării costurilor serviciilor legate de utilizarea apei.
- 39 În al treilea rând, trebuie arătat că această interpretare este conformă cu obiectivul urmărit de Directiva 2000/60. Astfel, această directivă nu vizează o armonizare completă a normelor statelor membre în domeniul apei (a se vedea în acest sens Hotărârea din 11 septembrie 2014, Comisia/Germania, C-525/12, EU:C:2014:2202, punctul 50, și Hotărârea din 1 iulie 2015, Bund für Umwelt und Naturschutz Deutschland, C-461/13, EU:C:2015:433, punctul 34).
- 40 Potrivit articolului 1 litera (a) din Directiva 2000/60, obiectul acesteia este de a stabili un cadru pentru protecția apelor interioare de suprafață, a apelor de tranziție, a apelor de coastă și a apelor subterane, urmărind prevenirea deteriorărilor ulterioare, conservarea și îmbunătățirea stării ecosistemelor acvatice și a ecosistemelor terestre care depind în mod direct de ecosistemele acvatice.
- 41 Directiva 2000/60 se întemeiază în esență pe principiile unei gestionări la nivel de bazin hidrografic, stabilirii unor obiective la nivel de corp de apă, planificării și programării, analizei economice a modalităților de stabilire a prețului apei, luării în considerare a efectelor sociale, ecologice și economice ale recuperării costurilor, precum și a condițiilor geografice și climatice existente în regiunea sau în regiunile afectate (Hotărârea din 11 septembrie 2014, Comisia/Germania, C-525/12, EU:C:2014:2202, punctul 53).
- 42 Rezultă din dispozițiile acestei directive că măsurile referitoare la recuperarea costurilor serviciilor legate de utilizarea apelor constituie unul dintre instrumentele aflate la dispoziția statelor membre în vederea gestionării calitative a apei destinate unei utilizări raționale a resursei (a se vedea în acest sens Hotărârea din 11 septembrie 2014, Comisia/Germania, C-525/12, EU:C:2014:2202, punctul 55).
- 43 Astfel cum a arătat în esență avocatul general la punctul 32 din concluziile sale, atunci când, la fel ca în cadrul cauzelor principale, un stat membru impune utilizatorilor domeniului hidric plata unor redevențe, principiul recuperării costurilor serviciilor legate de utilizarea apei, prevăzut la articolul 9 alineatul (1) din Directiva 2000/60, nu impune ca valoarea fiecăreia dintre aceste redevențe, considerată izolat, să fie proporțională cu costurile respective.

- 44 În aceste condiții, este lipsit de relevanță că, în cauzele principale, după cum a arătat instanța de trimitere, care este singura competentă să interpreteze dreptul național aplicabil acestor cauze, redevența pentru utilizarea apelor interioare în scopul producerii de energie electrică, având în vedere atât caracteristicile sale esențiale, cât și structura sa, nu are o finalitate privind mediul, ci una exclusiv economică, și că reprezintă astfel un venit al sistemului de energie electrică spaniol, care vizează reducerea deficitului tarifar care afectează acest sistem fără legătură nici cu ocuparea domeniului public hidric, nici cu consecințele privind mediul ale activității legate de această ocupare.
- 45 Având în vedere considerațiile care precedă, trebuie să se răspundă la prima întrebare că articolul 191 alineatul (2) TFUE și articolul 9 alineatul (1) din Directiva 2000/60 trebuie interpretate în sensul că nu se opun unei redevențe pentru utilizarea apelor interioare în scopul producerii de energie electrică precum cea în discuție în cauzele principale, care nu incită la o utilizare eficientă a apei, nu prevede mecanisme pentru conservarea și pentru protecția domeniului public hidric, a cărei cotă nu are legătură cu capacitatea de a cauza un prejudiciu acestui domeniu public hidric și care depinde exclusiv de capacitatea producătorilor de energie hidroelectrică de a genera venituri.

Cu privire la a doua întrebare

- 46 Prin intermediul celei de a doua întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă principiul nediscriminării, astfel cum este prevăzut la articolul 3 alineatul (1) din Directiva 2009/72, trebuie interpretat în sensul că se opune unei redevențe precum redevența pentru utilizarea apelor interioare în scopul producerii de energie electrică în discuție în cauzele principale, care trebuie plătită exclusiv de producătorii de energie hidroelectrică ce își desfășoară activitatea în bazine hidrografice care se întind pe teritoriul mai multor comunități autonome.
- 47 Pentru a răspunde la întrebarea adresată, trebuie examinat, așadar, domeniul de aplicare al articolului 3 alineatul (1) din Directiva 2009/72.
- 48 Potrivit acestei dispoziții, statele membre, pe baza organizării lor instituționale și cu respectarea principiului subsidiarității, se asigură că, fără a aduce atingere alineatului (2) al acestui articol, întreprinderile din domeniul energiei electrice funcționează în conformitate cu principiile acestei directive, în vederea realizării unei piețe de energie electrică concurențiale, sigure și durabile din punctul de vedere al protecției mediului, și se abțin de la orice discriminare în ceea ce privește drepturile sau obligațiile acestor întreprinderi.
- 49 Este necesar să se arate că acest articol 3 alineatul (1) consacră, în domeniul pieței interne a energiei electrice, principiul general al nediscriminării, care face parte integrantă din principiile generale ale dreptului Uniunii. Or, Curtea a statuat deja că acest principiu este obligatoriu pentru statele membre atunci când situația națională în discuție în cauza principală intră în domeniul de aplicare al dreptului Uniunii (a se vedea în acest sens Hotărârea din 11 iulie 2006, Chacón Navas, C-13/05, EU:C:2006:456, punctul 56, precum și Hotărârea din 19 ianuarie 2010, Küçükdeveci, C-555/07, EU:C:2010:21, punctele 21 și 23).
- 50 În speță, trebuie subliniat că, întrucât reiese din elementele de care dispune Curtea, pe de o parte, că situațiile în discuție în litigiile principale sunt pur interne, în sensul că sunt lipsite de orice element transfrontalier, și că, pe de altă parte, redevența pentru utilizarea apelor interioare în scopul producerii de energie electrică în cauză constituie o măsură de natură fiscală, principiul nediscriminării, astfel cum este prevăzut la articolul 3 alineatul (1) din Directiva 2009/72, nu este aplicabil acestei redevențe decât dacă directiva menționată urmărește apropierea dispozițiilor fiscale ale statelor membre.

- 51 Întrucât obiectivul Directivei 2009/72 constă în realizarea unei piețe interne a energiei electrice, legiuitorul Uniunii a recurs la procedura legislativă ordinară prevăzută la articolul 95 alineatul (1) CE [devenit articolul 114 alineatul (1) TFUE] pentru adoptarea unor măsuri privind apropierea actelor cu putere de lege și a actelor administrative ale statelor membre în ceea ce privește instituirea și funcționarea pieței interne.
- 52 Cu toate acestea, în conformitate cu articolul 95 alineatul (2) CE [devenit articolul 114 alineatul (2) TFUE], acest articol 95 alineatul (1) [devenit articolul 114 alineatul (1) TFUE] nu se aplică dispozițiilor fiscale.
- 53 Întrucât Directiva 2009/72 nu constituie o măsură referitoare la apropierea dispozițiilor fiscale ale statelor membre, este necesar să se considere că principiul nediscriminării prevăzut la articolul 3 alineatul (1) din aceasta nu se aplică unei redevențe precum redevența pentru utilizarea apelor interioare în scopul producerii de energie electrică în discuție în cauzele principale.
- 54 Ținând seama de considerațiile care precedă, trebuie să se răspundă la a doua întrebare că principiul nediscriminării, astfel cum este prevăzut la articolul 3 alineatul (1) din Directiva 2009/72, trebuie interpretat în sensul că nu se opune unei redevențe precum redevența pentru utilizarea apelor interioare în scopul producerii de energie electrică în discuție în cauzele principale, care nu este datorată decât de producătorii de energie hidroelectrică ce își desfășoară activitatea în bazine hidrografice care se întind pe teritoriul mai multor comunități autonome.

Cu privire la a treia întrebare în cauzele conexate C-105/18-C-108/18 și C-110/18-C-113/18, precum și în cauza C-109/18

- 55 Prin intermediul celei de a treia întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 107 alineatul (1) TFUE trebuie interpretat în sensul că faptul că redevența pentru utilizarea apelor interioare în scopul producerii de energie electrică în discuție în cauzele principale nu este datorată, în primul rând, de producătorii de energie hidroelectrică ce își desfășoară activitatea în bazine hidrografice situate pe teritoriul unei singure comunități autonome, în al doilea rând, de producătorii de energie electrică ce provine din alte surse decât sursa hidrică și, în al treilea rând, cu ocazia celorlalte utilizări care determină un consum de apă constituie un ajutor de stat în sensul acestei dispoziții.
- 56 Cu titlu introductiv, trebuie să se constate că decizia de trimitere în cauza C-109/18 nu cuprinde nicio informație care să permită Curții să dea un răspuns util instanței de trimitere în ceea ce privește eventuala calificare drept ajutor de stat, în sensul articolului 107 alineatul (1) TFUE, a redevenței pentru utilizarea apelor interioare în scopul producerii de energie electrică, care ar rezulta din faptul că aceasta nu este datorată de instalațiile care utilizează apă în alte scopuri decât producerea de energie hidroelectrică.
- 57 Această parte a celei de a treia întrebări în cauza C-109/18, în măsura în care privește asemenea instalații, trebuie, așadar, să fie declarată inadmisibilă.
- 58 În ceea ce privește răspunsul pe fondul părților admisibile ale celei de a treia întrebări adresate în ansamblul cauzelor conexate, trebuie amintit că, potrivit unei jurisprudențe constante a Curții, pentru calificarea unei măsuri naționale drept „ajutor de stat”, în sensul articolului 107 alineatul (1) TFUE, este necesară îndeplinirea tuturor condițiilor următoare. În primul rând, trebuie să fie vorba despre o intervenție a statului sau prin intermediul resurselor de stat. În al doilea rând, această intervenție trebuie să fie susceptibilă să afecteze schimburile comerciale dintre statele membre. În al treilea rând, ea trebuie să acorde un avantaj selectiv beneficiarului său. În al patrulea rând, aceasta trebuie să denatureze sau să amenințe să denatureze concurența (a se vedea în special Hotărârea din 29 iulie 2019, Azienda Napoletana Mobilità, C-659/17, EU:C:2019:633, punctul 20).

- 59 Întrucât calificarea unei măsuri drept „ajutor de stat”, în sensul acestei dispoziții, impune ca fiecare dintre aceste patru condiții să fie îndeplinită, acestea fiind cumulative, iar instanța de trimitere nu solicită Curții să se pronunțe decât cu privire la condiția referitoare la selectivitatea redevenței pentru utilizarea apelor interioare în scopul producerii de energie electrică, este necesar să se examineze mai întâi această din urmă condiție.
- 60 Rezultă dintr-o jurisprudență constantă că aprecierea caracterului selectiv al avantajului acordat beneficiarilor de o măsură națională impune să se determine dacă, în cadrul unui anumit regim juridic, această măsură națională este de natură să favorizeze „anumit[e] întreprinderi sau producer[ea] anumitor bunuri” față de altele care, în raport cu obiectivul urmărit de regimul respectiv, se găsesc într-o situație de fapt și de drept comparabilă și care sunt supuse astfel unui tratament diferențiat care poate în esență să fie calificat drept „discriminatoriu” (Hotărârea din 26 aprilie 2018, ANGED, C-233/16, EU:C:2018:280, punctul 38 și jurisprudența citată).
- 61 Calificarea unei măsuri fiscale drept „selectivă” presupune, într-o primă etapă, să se identifice regimul fiscal comun sau „normal” aplicabil în statul membru în cauză și, într-o a doua etapă, să se demonstreze că măsura fiscală examinată derogă de la acesta, în măsura în care introduce diferențieri între operatori care se găsesc, în raport cu obiectivul urmărit de acest regim comun, într-o situație de drept și de fapt comparabilă (Hotărârea din 26 aprilie 2018, ANGED, C-233/16, EU:C:2018:280, punctul 40 și jurisprudența citată).
- 62 În această privință, determinarea cadrului de referință prezintă o importanță sporită în cazul unor măsuri fiscale, deoarece existența însăși a unui avantaj nu poate fi stabilită decât în raport cu o impozitare numită „normală” (a se vedea în acest sens Hotărârea din 6 septembrie 2006, Portugalia/Comisia, C-88/03, EU:C:2006:511, punctul 56, și Hotărârea din 21 decembrie 2016, Comisia/Hansestadt Lübeck, C-524/14 P, EU:C:2016:971, punctul 55).
- 63 În ceea ce privește, în primul rând, examinarea caracterului selectiv al măsurii în discuție în litigiile principale, care ar putea rezulta din faptul că redevența pentru utilizarea apelor interioare în scopul producerii de energie electrică nu este datorată de producătorii de energie electrică a căror sursă de producție a energiei electrice nu este sursa hidrică, este necesar să se arate că, deși criteriul de impunere al acestei redevențe, referitor la sursa de producție a energiei electrice, nu se prezintă ca fiind clar derogatorie de la un anumit cadru juridic de referință, el are totuși ca efect excluderea acestor producători de energie electrică din domeniul de aplicare al redevenței menționate.
- 64 Întrucât articolul 107 alineatul (1) TFUE definește intervențiile statului în funcție de efectele lor, independent de tehnicile utilizate, nu se poate exclude astfel ca, *a priori*, criteriul de impozitare al redevenței pentru utilizarea apelor interioare în scopul producerii de energie hidroelectrică să permită favorizarea, în practică, a „anumitor întreprinderi sau a producerii anumitor bunuri”, în sensul articolului 107 alineatul (1) TFUE, reducând sarcinile lor în raport cu cele care sunt supuse acestei redevențe (a se vedea în acest sens Hotărârea din 26 aprilie 2018, ANGED, C-233/16, EU:C:2018:280, punctele 47 și 48, precum și jurisprudența citată).
- 65 Prin urmare, trebuie să se stabilească dacă producătorii de energie hidroelectrică supuși la plata redevenței în discuție în litigiile principale și producătorii de energie electrică a căror sursă de producție a energiei electrice nu este sursa hidrică se află într-o situație comparabilă în raport cu obiectivul urmărit de redevența în discuție în cauzele principale.
- 66 În această privință, din prezentarea dreptului național care figurează în deciziile de trimitere și în special din articolul 112 bis alineatul 1 din Legea apelor, precum și din articolele 12-14 din Decretul regal 198/2015 rezultă că redevența pentru utilizarea apelor interioare în scopul producerii de energie electrică este destinată protecției și îmbunătățirii domeniului public hidric. Or, este cert că numai producătorii de energie hidroelectrică utilizează domeniul public hidric ca sursă de producție de energie electrică, ceea ce poate avea un impact asupra mediului în acest domeniu hidric.

- 67 Astfel, trebuie să se constate că alți producători de energie electrică decât cei care utilizează sursa hidrică, care nu sunt supuși la plata redevenței pentru utilizarea apelor interioare în scopul producerii de energie electrică, nu se află, în raport cu obiectivul urmărit de această redevență, într-o situație de fapt și de drept comparabilă cu cea a producătorilor de energie electrică ce utilizează sursa hidrică.
- 68 Deși instanța de trimitere, singura competentă să interpreteze dreptul național, menționează că această redevență, în pofida modului de redactare a articolului 112 bis din Legea apelor, precum și a dispozițiilor Decretului regal 198/2015 care a pus în aplicare respectiva redevență, urmărește, având în vedere caracteristicile sale esențiale, precum și structura sa, un obiectiv pur economic, trebuie amintit că, în lipsa unei reglementări a Uniunii în materie, este de competența fiscală a statelor membre stabilirea bazelor de impozitare și repartizarea sarcinii fiscale în funcție de diferiți factori de producție și de diferitele sectoare economice (a se vedea în acest sens Hotărârea din 26 aprilie 2018, ANGED, C-233/16, EU:C:2018:280, punctul 50 și jurisprudența citată).
- 69 Așadar, un criteriu de stabilire a calității de persoană impozabilă care se referă la sursa producerii de energie electrică permite în principiu unui stat membru să instituie o redevență precum redevența în discuție în cauzele principale numai în sarcina producătorilor de energie electrică ce utilizează sursa hidrică drept sursă de producție a energiei electrice.
- 70 În ceea ce privește, în al doilea rând, examinarea caracterului selectiv al măsurii în discuție în cauzele principale, care ar putea rezulta din faptul că redevența pentru utilizarea apelor interioare în scopul producerii de energie electrică nu este datorată decât de producătorii de energie hidroelectrică ce își desfășoară activitatea în bazine hidrografice care sunt situate pe teritoriul unei singure comunități autonome, trebuie amintit că, potrivit jurisprudenței Curții, cadrul juridic de referință în vederea aprecierii selectivității unei măsuri nu trebuie să fie determinat în mod obligatoriu în limitele teritoriului statului membru în cauză, ci poate fi cel al teritoriului în cadrul căruia o autoritate regională sau locală își exercită competența de care dispune în temeiul Constituției sau al legii. Aceasta este situația atunci când entitatea respectivă dispune de un statut de drept și de fapt care îi conferă suficientă autonomie în raport cu guvernul central al unui stat membru pentru ca, prin măsurile pe care le adoptă, această entitate, iar nu guvernul central, să fie cea care joacă un rol esențial în conturarea mediului politic și economic în care își desfășoară activitatea întreprinderile (a se vedea în acest sens Hotărârea din 26 aprilie 2018, ANGED, C-233/16, EU:C:2018:280, punctul 41 și jurisprudența citată).
- 71 Potrivit acestei jurisprudențe, cadrul de referință depinde de întinderea competenței autorității publice care a adoptat măsura în cauză.
- 72 În același sens, conform Hotărârii din 21 decembrie 2016, Comisia/Hansestadt Lübeck (C-524/14 P, EU:C:2016:971, punctele 61 și 62), cadrul de referință pertinent pentru examinarea caracterului selectiv al unei măsuri poate fi limitat la regimul juridic care a fost adoptat de o entitate în limitele propriei competențe.
- 73 Astfel, caracterul selectiv al unei măsuri nu poate fi examinat fără a se ține seama de limitele juridice care încadrează competența autorității publice care a adoptat această măsură.
- 74 În speță, guvernul spaniol a arătat, atât în observațiile sale scrise, cât și în cadrul ședinței în fața Curții, că faptul că redevența pentru utilizarea apelor interioare în scopul producerii de energie electrică nu este datorată decât de producătorii de energie hidroelectrică ce utilizează bazine hidrografice situate pe teritoriul mai multor comunități autonome este justificat de structura teritorială a statului spaniol și de competențele fiecărei administrații, precum și de competențele guvernului central și, respectiv, ale comunităților autonome care, în raport cu domeniul public hidric, elaborează propriul regim juridic.

- 75 Așadar, legiuitorul național ar fi adoptat reglementarea națională prin care se instituie această redevență, la plata căreia nu sunt supuși decât titularii de concesiuni administrative din bazine hidrografice situate pe teritoriul mai multor comunități autonome, în exercitarea unei competențe care este limitată doar la aceste bazine.
- 76 Rezultă că, în aceste condiții și sub rezerva verificării repartizării competențelor care revine în sarcina instanței de trimitere, cadrul de referință pertinent pentru examinarea caracterului selectiv al unei eventuale măsuri de ajutor este constituit de taxarea aplicabilă producției de energie hidroelectrică în bazine hidrografice care se întind pe mai multe comunități autonome.
- 77 Având în vedere cadrul de referință astfel delimitat, trebuie să se constate că producătorii de energie hidroelectrică ce își desfășoară activitatea într-un bazin hidrografic situat în interiorul unei singure comunități autonome nu se află într-o situație comparabilă cu cea a producătorilor de energie care își desfășoară activitatea în bazine hidrografice care se întind pe teritoriul mai multor comunități.
- 78 Așadar, condiția referitoare la selectivitatea măsurii în cauză nu este îndeplinită și, în consecință, nu este necesară examinarea celorlalte condiții menționate la punctul 58 din prezenta hotărâre.
- 79 Din considerațiile care precedă rezultă că articolul 107 alineatul (1) TFUE trebuie interpretat în sensul că faptul că redevența pentru utilizarea apelor interioare în scopul producerii de energie electrică în discuție în cauzele principale nu este datorată, pe de o parte, de producătorii de energie hidroelectrică ce își desfășoară activitatea în bazine hidrografice situate pe teritoriul unei singure comunități autonome și, pe de altă parte, de producătorii de energie electrică ce provine din alte surse decât sursa hidrică nu constituie un ajutor de stat, în sensul acestei dispoziții, în favoarea acestor producători, din moment ce ei nu se află, având în vedere cadrul de referință pertinent, precum și obiectivul urmărit de această redevență, într-o situație comparabilă cu cea a producătorilor de energie hidroelectrică ce își desfășoară activitatea în bazine hidrografice care se întind pe teritoriul mai multor comunități autonome și care sunt supuși la plata redevenței respective, aspect a cărui verificare revine instanței de trimitere.

Cu privire la cheltuielile de judecată

- 80 Întrucât, în privința părților din litigiile principale, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a cincea) declară:

- 1) Articolul 191 alineatul (2) TFUE și articolul 9 alineatul (1) din Directiva 2000/60/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 23 octombrie 2000 de stabilire a unui cadru de politică comunitară în domeniul apei trebuie interpretate în sensul că nu se opun unei redevențe pentru utilizarea apelor interioare în scopul producerii de energie electrică precum cea în discuție în cauzele principale, care nu incită la o utilizare eficientă a apei, nu prevede mecanisme pentru conservarea și pentru protecția domeniului public hidric, a cărei cotă nu are legătură cu capacitatea de a cauza un prejudiciu acestui domeniu public hidric și care depinde exclusiv de capacitatea producătorilor de energie hidroelectrică de a genera venituri.**
- 2) Principiul nediscriminării, astfel cum este prevăzut la articolul 3 alineatul (1) din Directiva 2009/72/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 iulie 2009 privind normele comune pentru piața internă a energiei electrice și de abrogare a Directivei 2003/54/CE, trebuie interpretat în sensul că nu se opune unei redevențe precum redevența pentru**

utilizarea apelor interioare în scopul producerii de energie electrică în discuție în cauzele principale, care nu este datorată decât de producătorii de energie hidroelectrică ce își desfășoară activitatea în bazine hidrografice care se întind pe teritoriul mai multor comunități autonome.

- 3) **Articolul 107 alineatul (1) TFUE trebuie interpretat în sensul că faptul că redevența pentru utilizarea apelor interioare în scopul producerii de energie electrică în discuție în cauzele principale nu este datorată, pe de o parte, de producătorii de energie hidroelectrică ce își desfășoară activitatea în bazine hidrografice situate pe teritoriul unei singure comunități autonome și, pe de altă parte, de producătorii de energie electrică ce provine din alte surse decât sursa hidrică nu constituie un ajutor de stat, în sensul acestei dispoziții, în favoarea acestor producători, din moment ce ei nu se află, având în vedere cadrul de referință pertinent, precum și obiectivul urmărit de această redevență, într-o situație comparabilă cu cea a producătorilor de energie hidroelectrică ce își desfășoară activitatea în bazine hidrografice care se întind pe teritoriul mai multor comunități autonome și care sunt supuși la plata redevenței respective, aspect a cărui verificare revine instanței de trimitere.**

Semnături